

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776(E) | SJIF 2023: 6.907

SH.A.MAMAJONOV

FarDU dotsenti, p.f.n

RIVOJLANGAN XORIJIY DAVLATLARDA EKOLOGIK TA'LIM-TARBIYA MASALALARINI O'RGANILISHIGA DOIR MULOHAZALAR

Annotatsiya. Mazkur maqolada ekologik ta'lim tarbiya masalalarini yo'lga qo'yilishida xorijiy tajriba, jumladan, Yaponiya va Ispaniya davlatlarida yoshlarga ekologik ta'lim tarbiya berish borasida amalga oshiriladigan ishlar, na'muna bo'ladigan jixatlarga aloxida etibor qaratilgan, xorijiy tajriba asosida ekologik ta'lim tarbiya jarayonini samarali tashkillash bo'yicha ishlab chiqilgan taklif va tavsiyalar batafsil yoritilgan.

Dunyoda-tabiattan ongli ravishda foydalanish, tabiatga mehr-muhabbat uyg'otish hamda tejamkorlikka asoslangan futurologik konsepsiyaga bo'lgan ehtiyoj yoshlar orasida ekologik tarbiyani amalga oshirish, globallashtirish sharoitida tabiiy, texnogen hamda ekologik favqulodda vaziyatlardan insonlarni muhofaza qilish orqali mintaqalarning barqaror iqtisodiy rivojlanishiga erishishni ta'minlashning muhim omili ekanligini ko'rsatmoqda.

Rivojlangan xorijiy oliy ta'lim va ilmiy-tadqiqot muassasalari tajribasini o'rganish va tahlil qilish jarayonida oliy ta'limda talabalarning ekologik tarbiyasini rivojlantirishda bir biriga uyg'un bo'lgan quyidagi yo'nalishlarda: o'qitiladigan barcha fanlar o'quv dasturlariga ekologiya va atrof-muhit muhofazasiga doir maxsus kurslarni kiritish, o'quv fanlari tizimiga ekologik bilimlarni singdirish, ekologiya va atrof-muhit muhofazasiga oid ilmiy tadqiqot ishlari salmog'ini oshirish va auditoriyadan tashqari holatlarda olib boriladigan ekologik tadbirlarda faol ishtirok etish orqali amalga oshirilayotganligi aniqlandi [1].

Birlashgan Millatlar Tashkilotining “Barqaror rivojlanish kun tartibi”da jahon miqyosida insonlarning bexatar yashash darajasini ta’minlash choralari belgilab berilganligi, aholining ekologik madaniyatini yuksaltirish, ekologik ta’lim-tarbiyaning salmog‘i va ahamiyatining nechog‘li yuqori ekanligini ko‘rsatmoqda. Bu esa, ekologik ta’lim-tarbiya yordamida tabiatda sodir bo‘layotgan vaziyatlarni adekvat baholay oladigan, global va mintaqaviy ekologik muammolar zamirida to‘g‘ri qaror qabul qila oladigan, ekologik bilimlarini maqsadli va manzilli qo‘llay oladigan mutaxassislarni tayyorlashga alohida e’tibor qaratilmoqda [2].

Ekologik muammolarni oldini olish, atrof-muhit muhofazasiga bo‘lgan ongli munosabatni shakllantirish uchun ekologik tarbiya mexanizmlarini rivojlantirish zarurati mavjud.

Oliy ta’limda ekologik tarbiya mexanizmlarini rivojlantirishga oid xorijiy tajribalarni tahlil qilish natijasidan ma’lum bo‘ldiki, mamlakatlar aholisining ekologik ongi va madaniyatini rivojlantirish borasida maxsus dasturlar asosida faoliyat olib boriladi.

Hozirda mavjud bo‘lgan, aholining ekologik tarbiya tizimini yanada takomillashtirish maqsadida, bir qator xorijiy davlatlarning bu boradagi tajribalari o‘rganildi. Ko‘p mamlakatlarda, fuqarolar shuningdek, yoshlar bilan ekologik bilimlar doirasini kengaytirish sohasida, maqsadli va uzluksiz ta’lim olib borilmoqda.

Dunyoning turli mamlakatlaridagi ekologik tarbiya keng ko‘lamdagi tarbiyaviy va ta’limiy maqsadlardan kelib chiqqan holda tashkil etiladi.

Yapon yoshlarining ekologik bilimlarini kengaytirish, atrof-muhitni muhofaza qilish borasida, ommaviy axborot vositalari imkoniyatlaridan keng foydalanilayotganligini alohida ta’kidlab o‘tish maqsadga muvofiq. Asosiy e’tibor tahsil oluvchilarning ekologik tafakkurini rivojlantirishga qaratilgan. Jumladan, har kuni soat 06:00-09:00 oralig‘ida televideniya orqali ekologik bilimlar, ekologik madaniyat, atrof-muhitni muhofaza qilish; zilzila, yong‘in, tsunami, yo‘l transport hodisasi xavfini, tabiatga nisbatan munosabatni eslatuvchi va ularda qanday harakat qilish lozimligini o‘rgatuvchi mazmundagi axborotlar, mutaxassislarning chiqishlari, roliklar, multiplikatsion va badiiy filmlar, intellektual o‘yinlar, mashg‘ulotlar namoyish etib boriladi.

Yaponiya maktablarida o‘quvchilarni dars mashg‘ulotlaridan so‘ng, o‘zlari xonalarni tozalashlari, yuvishlari, farrosh shtatini yo‘qligi o‘rnak olsa bo‘ladigan xolatdir. Maktablarda berilgan ushbu ekologik tarbiya yoshlarga shunday singdirilganki, 2022-yilda o‘tkazilgan jaxon chempionatida yapon muxlislarini stadionda o‘zlari o‘tirgan joylarini futbol uchrashuvi yakunlangandan so‘ng yig‘ishtirib, tartibga tushurib qo‘yishlari, “Yapon madaniyati” sifatida butun dunyoni xayratga soldi.

Ispaniyada o‘quvchi va talabalarning ekologik bilimlarini kengaytirish uchun davlat ta’lim muassasalarida, hamda xususiy ta’lim muassasalarida alohida mashg‘ulotlar o‘tkazilishi odat tarziga aylangan. Ota-onalar farzandlariga eng avvalo uyda va ko‘chada atrof-muhitni asrash, ko‘kalamzorlashtirilgan hududlarni avaylash, ekologik xavfsizlik bilan bog‘liq hayotiy ko‘nikmalarni o‘rgatadilar.

Shuningdek, ta'lim jarayonida yoshlarning vatanparvarlik tarbiyasi va millatlararo muloqot madaniyatiga katta e'tibor qaratiladi. Ta'lim muassasalarida Vatanga muhabbat, uning flora va faunasi, tabiiy ne'matlari, madaniy an'analari, milliy bayramlari, monarxiyaga hurmatini uyg'otuvchi tadbirlar o'tkaziladi (Masalan, Gullar bayrami, Yashil ko'cha, Yashil uy, Yashil Makon va h.k.). Yoshlar o'rtasida boshqa Millatlar, dinlar, axloqiy e'tiqod vakillariga nisbatan bag'rikenglikni rivojlantirish, shuningdek, tahsil oluvchilarda gigiyena ko'nikmalarini shakllantirish va xavfsizlik talablarini hisobga olgan holda faol sportni targ'ib etish borasida katta ishlar amalga oshirilmoqda.

Professional sportchilar sport va sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish bo'yicha reklama ishlarini olib boradilar. Siyosat bilan shug'ullanuvchi kishilar jamiyatda siyosiy hayotning ijobiy va salbiy tomonlari haqida gapirib, talabalarda ekologik ong, ekologik madaniyat, siyosiy madaniyat, siyosiy savodxonlik asoslarini shakllantiradilar va ularni jamiyat hayotining bu sohasida ehtimoliy xavf-xatardan muhofazalanishga tayyorlaydilar [3].

Ilg'or xorijiy davlatlar tajribasini o'rganish va ulardan foydalanish orqali biz talabalar o'rtasida ekologik tarbiya mexanizmlarini takomillashtirishning ekologiya sohasidagi nazariy tayyorgarligi jarayonida aniq muammolarni hal etishda ma'lum yechimga erishishimiz mumkin bo'ladi.

Oliy ta'lim muassasalarida:

-oliy ta'lim muassasalarida "Ekologiya", "Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish" fanlari mazmunini takomillashtirish, "Talabaning ekologik faoliyati" trayektoriyasini tashkil qilish maqsadida amaliy mashg'ulotlar sifatini oshirish, mustaqil ta'lim faoliyatini innovatsion uslublarda yo'lga qo'yish, auditoriyadan tahqari mashg'ulotlarda atrof-muhit muhofazasi, ekologik muammolar va ularning yechimi, ekologik tarbiyaga oid tadbirlarni tizimli va maqsadli yo'lga qo'yish, hamkor tashkilotlar imkoniyatlaridan keng foydalanish. Shuningdek, barcha ta'lim muassasalarida tizimli ravishda "Yashil makon va Men" tadbirlarini o'tkazish va ushbu tadbirlarda barcha talabalarning ko'ngilli va ixtiyoriy ravishda ongli munosabat bildirgan holda faol ishtirok etishlarini yo'lga qo'yish.

-oliy ta'lim muassasalari tyutorlari faoliyatida tarbiya mexanizmlarining ta'minlanishida tarbiyaviy ahamiyat kasb etuvchi tadbirlar salmog'ini sifat jihatdan oshirish;

- ekologiya va atrof muxit muxofazasi, ekologik muammolar, ularni keltirib chiqaruvchi omillar, ekologik muammolarni oldini olish va bartaraf etish bo'yicha mamlakatimizda amalga oshiralayotgan ishlar haqida ma'sul idoralar tomonidan axoliga tezkor axborotlarni etkazish, atrof muxitning bugungi xolati haqida ma'sul tashkilotlarni internet sayitlarda, ommaviy axborot vositalarida ma'lumotlarni tezkor etkazilishini yo'lga qo'yish masalalari axolining xabardorlik darajasi va atrof muxit muxofazasiga o'z xissasini qo'shish kabi jarayonlarga ma'lum ma'noda o'zining ijobiy natijalarini ko'rsatishga xizmat qiladi deb o'ylaymiz.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1.Mamajonov.Sh.A. Oliy ta'limda ekologik tarbiya mexanizmlarini rivojlantirish texnologiyalari // Pedagogik mahorat. № 5. 2022. B. 134-138.

2.Incheon declaration/ Education 2030: Towards inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all (Word Education Forum, 19-22 may 2015, Incheon, Republic of Korea). - 48 p.

3.Mamajonov.Sh.A. Xorij ta'lim jarayonida ekologik tarbiya mexanizmlarini rivojlantirish tajribalari // Pedagogika. 2023, 1-son. B. 144-148.